

Yasal Reformların Ötesinde:

Kadınlara ve Kızlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılmasında Kültür ve Kapasite

Temmuz 2006

1. Alınan birçok önlemlerle, kadınların ve kızların statüsü son 50 yılda önemli ölçüde iyileştirilmiştir. Daha yüksek okuryazarlık ve eğitim oranlarının ulaşımları, kişi başına gelirlerini artırmışlar ve mesleki ve siyasi alanlarda önemli rollere yükselmişlerdir. Dahası, geniş yerel, ulusal ve küresel kadın ağları kadınların kaygılarını dünya gündemine koymayı başarmış ve bu kaygıları ele alacak yasal ve kurumsal mekanizmaların oluşturulmasını kolaylaştırmıştır. Olumlu gelişmelere rağmen, kadınlara ve kızlara karşı sosyal normlar, dinsel fanatizm ve sömürücü ekonomik ve politik koşullar tarafından sürdürülen amansız bir şiddet salgını dünyanın her köşesinde büyük hasar vermeye devam etmektedir. Uluslararası toplum, kadınları ve kızları koruyacak yasaları yürürlüğe koymaya uğraşırken, bu salgını durdurmak için gerekli olan yasal sistem ile değerlerimiz, davranış tarzlarımız ve kurumlarımızda somutlaşan kültür aramızda hala büyük bir uçurum bulunmaktadır.

2. Kadınlara ve kızlara karşı kaygılandırıcı düzeydeki şiddet, bugünkü küresel durumu nitelendiren iki eş zamanlı süreç önünde meydana gelmektedir. Birincisi, her kıtada ve insan yaşamının her alanında geçerliliğini yitirmiş kurumların, eskimeye yüz tutmuş doktrinlerin ve gözden düşmüş geleneklerin güçsüzlüğünü açığa vuran ve toplumsal düzende kargaşaya ve çöküşe yol açan bir parçalanma sürecidir. Dinlerin ahlaki bir etki uygulama yeteneğinin kötüye gitmesi, ardında insan yaşamın saygınlığını reddeden uç seslerle ve gerçeğin maddi kavramlarıyla doldurulan ahlaki bir boşluk bırakmıştır. Aşırı zenginlik ve yoksulluğu besleyen bir sömürücü ekonomik düzen, milyonlarca kadını ekonomik kölelik konumlarına itmiş ve onları mülk, miras, fiziksel güvenlik ve üretim girişimine eşit katılım haklarından mahrum bırakmıştır. Etnik çatışmalar ve zayıf devletler, kadın göçmenlerin ve mültecilerin sayısını, onları daha da büyük fiziksel ve ekonomik güvensizlik konumlarına zorlayarak artırmıştır. Evde ve toplumda, aile içindeki yüksek şiddet oranı, kadınlara ve çocuklara karşı alçaltıcı davranışta artış ve cinsel istismarın yaygınlaşması, bu çöküşü hızlandırmıştır.

3. Bir kötüye gidiş modelinin yanı sıra, yapıcı ve birleştirici ikinci bir süreç görülebilir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin etiğinde kökleşmiş ve dünyada kadın çabalarının artan bir dayanışmasıyla beslenen son 15 yıl, kadınlara ve kızlara karşı şiddet sorununu dünya gündemine koymayı başarmıştır. Bu zaman boyunca geliştirilen kapsamlı yasa ve norm çerçevesi, böyle bir istismarın hoş görüldüğü ve hatta göz yumulduğu dokunulmazlık kültürünü kafası karışmış bir uluslar arası toplumun dikkatine getirmiştir. Bir dönüm noktası olan BM Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi 1993 yılında şiddeti şöyle tanımlamaktaydı:

İster genel ister özel yaşamda meydana geliyor olsun, kadınlarda fiziksel, cinsel veya psikolojik zararlar veya acıyla sonuçlanan veya sonuçlanması olası, cinsiyete dayanan herhangi bir şiddet hareketi ve bu gibi eylem tehditleri, zorlama ya da özgürlükten keyfi olarak mahrum etme.¹

Bu tanım, kadınlara ve kızlara karşı şiddetin özel bir konu olduğu temelsiz fikrine meydan okumuştur. Kızlara veya kadınlara karşı şiddet söz konusu olduğunda, ev, aile, kültür ve gelenek, artık doğru hareketin son hakemleri olmayacaktı. Kadınlara karşı şiddet konusunda bir Özel Raportör'ün atanması, bu krizin birçok boyutunu araştırıp uluslararası toplumun dikkatine getirmek için bir diğer mekanizmayı sağladı.

4. Son on beş yıldaki büyük ilerlemelere karşın, ulusların şiddeti azaltmaktaki başarısızlığı, aslında 'tepkisel' bir yaklaşımın eksikliklerini açıkça ortaya koymuş ve öncelikle şiddetin önlenmesi geniş hedefini giderek kabul etmeye başlamıştır. Başka türlü ifade edilirse, uluslararası toplumun önündeki şimdiki meydan okuma, kadınların ve kızların tüm potansiyellerini geliştirebilecekleri sosyal, maddi ve yapısal koşulların nasıl yaratılacağıdır. Bu gibi koşulların yaratılması, sadece toplumun yasal, siyasi ve ekonomik yapılarını değiştirmek için bilinçli girişimleri içermeyecek, aynı ölçüde önemli olarak da, değer yargıları sömürücü davranış modellerini değişik biçimlerde destekleyen bireylerin-erkekler ve kadınlar, erkek ve kız çocuklar-değişim geçirmesini gerektirecektir. Bahai bakış açısına göre herhangi bir sosyal değişim programının özü, bireyin ruhani ve ahlaki bir boyutunun olduğu anlayışıdır. Bu, yaşamlarının amacına dair anlayışlarını, aileye, topluma ve dünyaya karşı sorumluluklarını biçimlendirir. Yavaş yavaş şekillenen yasal, siyasi ve ekonomik yapıdaki kritik değişimlerin yanı sıra, bireylerin ahlaki ve ruhani yeteneklerinin geliştirilmesi, dünyanın her yerindeki kadınlara ve kızlara karşı istismarı önlemek için henüz anlaşılması güç arayışın temel bir unsurudur.

5. Belirli ahlaki prensiplerini ve değer yargılarını yaygınlaştırma düşüncesi tartışmalara yol açabilir; geçmişte çok sık olarak bu gibi çabalar, baskıcı dini uygulamalar, ezici siyasi ideolojiler ve ortak yarara ilişkin, dar biçimde tanımlanmış vizyonlarla özdeşleşmiştir. Ancak, ahlaki yetenekler, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin idealleriyle tutarlı bir biçimde açıkça belirttikleri ve tüm bireylerin ruhani, sosyal ve zihinsel gelişimini beslemeyi amaçladıkları zaman, şiddetten arınmış bir toplumun meydana gelmesi için gerekli değişimin anahtar bir ögesini temsil eder. Dahası, bu gibi yetenekler, günümüzün sosyal ve ruhani temel prensibine-yani insanlığın bir bütün olarak karşılıklı gereksinimi ve bağlılığı-sıkıca bağlı olmalıdır. O zaman ahlaki gelişimin amacı, bireysel 'kurtuluş' düşüncelerinden, tüm insan ırkının kolektif gelişimini kapsamaya doğru değişir. Dünyanın sosyal ve fiziksel sistemlerine dair anlayışımız bu çerçeveyi kabul etmek üzere evrim geçirirken, yaşadığımız çağda etik olarak işlev yapmak için gerekli ahlaki yetenekleri de geliştirmeliyiz.

6. Bunu eğitim hedeflerine nasıl dönüştürebiliriz? Birçok Bahai okulu ve yüksek eğitim kurumu, çocukları ve gençleri ahlaki muhakeme becerileri geliştirmek ve toplumlarının iyileşmesine katkıda bulunma sorumluluğu üstlenmek üzere donatmaya yardım eden bazı ahlaki yetenekler belirlemiştir. Böyle bir müfredat için temel, her bireyin soylu eylem için sınırsız potansiyele sahip ruhani bir varlık olduğu, ancak, ortaya çıkabilmesi için o potansiyelin bu temel insani boyuta uyumlu bir müfredat vasıtasıyla bilinçli olarak geliştirilmesi gerektiği inancıdır. Bahai eğitim kurumları tarafından belirlenen ahlaki yetenekler arasında şunlar bulunmaktadır: muhalefet veya çatışmadan arınmış olarak ortak karar almaya etkin biçimde katılma (bu, güç kullanımına dayanan ve insanlar arasında etkileşimin en büyük destekçisi olarak çatışma fikrinde yanlış şekilde kökleşmiş olan sömürücü davranış modellerinin değişim geçirmesini içerir); etik ve ahlaki prensiplere dayanan davranış dürüstlüğü ile hareket etme; insanın saygınlık ve kendine değer verme duygusunu geliştirme; yaratıcı ve disiplinli bir şekilde girişimde bulunma; eğitim aktivitelerini güçlendirmeyi üstlenme; paylaşılan değerlere ve prensiplere dayanan, arzu edilen bir gelecek vizyonu yaratma ve başkalarını da bunun yerine gelmesi için çalışmaya esinleme; egemenliğe dayalı ilişkileri anlama ve bunların karşılıklılığa ve hizmete dayalı ilişkilere dönüştürülmesi yönünde katkıda bulunma. Bu şekilde, müfredat bireyi bir bütün olarak geliştirmeye çalışmaktadır- ruhaniyet ile maddiyatı, teori ile pratiği ve bireysel gelişim duygusu ile topluma hizmeti birleştirerek.

7. Bu gibi değerler okullarda öğretilenle beraber, çocukların yetiştikleri ve kendileri, dünya ve yaşamın amacı hakkında görüşler oluşturdukları yer aile ortamıdır. Bir aile çocuklarının temel gereksinimlerini karşılamakta ne kadar başarısız olursa, toplum da ihmal ve istismarın sonuçlarının sıkıntılarını o derecede çekecek ve kayıtsızlık ve şiddetin yol açtığı koşullardan büyük ölçüde acı duyacaktır. Çocuk gücün doğasını ve onun kişiler arası ilişkilerdeki ifadesini ailede öğrenir; ifadenin ve çatışmayı çözümlemenin bir vasıtası olarak otoriter yönetimi veya şiddeti kabul etmeyi veya reddetmeyi ilk öğrendiği yer burasıdır. Bu ortamda, erkekler tarafından kadınlara ve kızlara karşı işlenen yaygın şiddet, toplumun ve ulusun temel birimine bir saldırı oluşturmaktadır.

8. Ailedeki ve evlilikteki eşitlik hali, ayırma ve bireyselleştirme yerine sürekli artan bir bütünleştirme ve birleştirme yeteneği gerektirir. Ailelerin kendilerini değişen çevresel, ekonomik ve siyasi karışıklıkların baskıları altında dayanılmaz biçimde gergin buldukları hızla değişen bir dünyada, aile bağının bütünlüğünü korumak ve çocukları karmaşık ve küçülen bir dünyada vatandaşlığa hazırlamak büyük önem kazanmaktadır. O halde, babalar olarak erkeklerin bir ailedeki sorumluluklarının, ekonomik refahın ötesinde, sağlıklı erkek-kadın ilişkilerinin, öz disiplinin ve ailenin erkek ve kadın üyelerine karşı eşit saygının bir örneği olmayı da içerdiğini anlamalarına yardım etmek zorunludur. Bu, çocuklarının ilk eğitmeni olan ve mutluluğu, güvenlik ve kendine değer verme duygusu, etkin biçimde ebeveynlik yapma kapasitesi için gerekli olan annenin rolünü tamamlamaktadır.

9. Çocukların ailede öğrendikleri, onların toplum yaşamını şekillendiren sosyal etkileşimler ve değer yargıları tarafından doğrulanır ya da reddedilir. Toplumdaki bütün yetişkinler- eğitimciler, sağlık çalışanları, girişimciler, siyasi temsilciler, dini liderler, polis memurları, medya profesyonelleri gibi-çocukların korunması için bir sorumluluk paylaşır. Ancak, toplum yaşamının koruyucu ağının pek çok durumda onarılmaz bir biçimde yırtılmış olduğu görülmektedir: her yıl milyonlarca kadın ve kızın ticareti yapılmakta, zorla fahişeliğe ve kölelik benzeri şartlara maruz bırakılmaktadır; göçmen işçiler, kadınlar ve göçmenler olarak, iki kat marjinalleşmeyle karşı karşıya kalmakta, gayri resmi bir ekonomide işverenlerinin ellerinde zihinsel, fiziksel ve ekonomik istismarın acısını çekmektedirler; sayıları artmış ve çoğu zaman kendilerini koruma vasıtalarından yoksun olan yaşlı kadınlara karşı şiddet büyük ölçüde artmıştır; çocuk pornografisi, sınırsız ve kontrol dışı bir küresel pazarın iştahını besleyen bir virüs gibi yayılmıştır; birçok ülkede okula gitme ve devam etme eylemi bile kızları fiziksel ve cinsel istismar için çok büyük bir riske sokmaktadır. Zayıf devletlerin ve yasaların uygulanmasındaki başarısızlığının yarattığı koşulları daha da kötü bir

duruma sokmak, toplumu şu soruları sormaya zorlayan derin bir ahlaki ikilemdir: bir bireyi, başka bir insanın yaşamını ve haysiyetini sömürmeye sevk eden nedir? Aile ve toplum, hangi temel ahlaki kapasiteyi geliştirmeyi başaramamıştır?

10. Dinler bir toplumun değer yargılarını oluşturmada, geleneksel olarak tüm dünyada belirleyici bir rol oynamıştır. Ancak, bugün din adına yükseltelen birçok ses, kadınlara ve kızlara karşı işlenen şiddet ve sömürücü davranışların ortadan kaldırılmasında en güçlü engeli oluşturmaktadır. Aşırı dinsel yorumların savunucuları, dinsel çağrılarını kendi güçleri için bir araç olarak kullanarak, ev dışındaki hareket kabiliyetlerini sınırlandırarak, eğitime erişimlerini kısıtlayarak, bedenlerini zararlı geleneksel uygulamalara maruz bırakarak, giyimlerini denetleyerek ve hatta aile onurunu küçük düşürdüğü iddia edilen eylemleri cezalandırmak için öldürmek suretiyle kadınları ve kızları, evcilleştirmeye' çalışmıştır. Çok ciddi bir yenilenme ihtiyacında olan, dinin kendisidir. Böyle bir yenilenmenin ana ögesi, dini liderlerin kadın erkek eşitliği prensibini-toplumun sosyal, politik ve ekonomik alanlarında ilerlemeyi gerçekleştirmek için acil ihtiyaç duyulan bir ahlaki ve pratik prensip-açık bir şekilde ifade etmeleri ve onun öncülük olmaları ihtiyacıdır. Bugün, tüm dinlerin, dinin ne olduğu ve neyi gerektirdiği konusundaki evrim geçiren tanımından çoğu zaman yoksun olan kadınların seslerini de içerdiği akıldaki tutularak, uluslararası insan hakları ölçütlerini açıkça ihlal eden dinsel uygulamalar ve doktrinler daha derinine incelenmeli ve gözden geçirilmelidir.

11. Birey, ailesi ve toplum ortamı sonuçta devletin koruması altındadır; aydın ve sorumlu liderliğe işte bu düzeyde ciddi ihtiyaç vardır. Ancak, çoğu hükümetler kadınlara ve kızlara karşı şiddeti ve sömürüyü cezalandırıp önlemeye yönelik uluslararası yükümlülüklerinden kaçınmayı sürdürmektedir; birçoğu siyasi iradeden yoksundur; bazıları yasaları uygulamak için yeterli kaynak ayırmamaktadır; birçok ülkede kadınlara ve kızlara karşı şiddetle ilgilenen uzman hizmetler yoktur; ve önleme konusunda çalışma neredeyse her bağlamda yerel kısa süreli tedbirlerle sınırlıdır² Gerçekte, sadece birkaç devlet genel durumda küçük bir azalma olduğunu iddia edebilir³ Birçok devlet, şiddeti ve kurbanlarını büyük ölçüde görünmez kılan bir yasal ve ahlaki dokunulmazlık ortamını daha da sürekli kılarak, şiddeti kınayan uluslararası anlaşmalarda kültürel ve dini şartların arkasına saklanmaya devam etmektedir.

12. Y asal çerçeveler geliştirme devrini, artık uygulama ve önlemeye verilen önem izlemelidir. Bu gibi önlemlerin temeli, çocuklarda hem saygınlık duygusu hem de ailelerinin, toplumlarının ve dünyalarının iyiliği için sorumluluk geliştirerek, onların zihinsel ve aynı zamanda da ahlaki gelişmelerini mümkün kılacak eğitim ve öğretimlerinde kökleşmiş bir stratejidir. Bütçe açısından bakınca, önleme çalışmaları, yeterli bir kaynak oranının kolayca erişilebilir sosyal hizmetlerin ve yasal uygulamaların gerekleri için ayrılmasını garanti etmek üzere cinsiyete özgü önlemlerin bilinçli olarak benimsenmesini kapsayacaktır. Bu gibi çabalar, şiddetin açık tanımlarıyla ve bu alandaki ulusal çabaları değerlendirebilmek ve erkekler ve kadınların, toplumlarında meydana gelen şiddetin ciddiyeti ve yaygınlığı konusunda bilinçlerini artırmak için, kapsamlı veri toplama metodlarıyla güçlendirilmelidir.

13. Uluslararası toplum, 1993 Bildirgesi'yle bu konudaki önemli liderliğine, kadınlara ve kızlara karşı şiddeti "eşitliğe, gelişmeye ve barışa ulaşılması için bir engel" olarak kabul etmesine ve Özel Raportör'ün çalışmalarına rağmen, bölünmüştür ve sözlerini uygulamaya koymakta ağır kalmıştır. Eyleme geçme konusundaki başarısızlık, 2003'te BM Kadının Statüsü Komisyonu'nun 47'nci oturum toplantılarında dikkat çekmişti. Komisyon, tarihinde ilk kez olarak, kadınlara karşı şiddet konusunda üzerinde mutabık kalman bir dizi sonuçlara ulaşamamıştı. Bu durumda, ülkelerin 1993 Bildirgesi'nde ana hatları belirtilen yükümlülüklerinden kaçmaya yeltenmek için kültürel ve dini esaslı tezler kullanıldı. Bu nedenle, Komisyon'un gelecek toplantılarında, bu küresel salgına dair sadece yasal değil aynı zamanda uygun ahlaki tavrı da belirleyerek, kadınlara ve kızlara karşı şiddetin ortadan kaldırılmasıyla ilgili kararlı bir dilin, mutabık kalman sonuçlar olarak benimsenmesi zorunludur.

14. Birçok taahhüdünü yerine getirebilmesi için, uluslararası toplumun kadınların insan haklarına, cinsiyet eşitliğine ve kadınların güçlendirilmesine adanan gücü, otoriteyi ve kaynakları çarpıcı biçimde artırması gerekir. Bahai Uluslararası Toplumu, kadınların hakları ve sorunlarının tümüne adanan, kapsamlı bir göreve sahip özerk bir Birleşmiş Milletler birimi oluşturmayı öneren görüşmelere katılmaktadır. Bu görüşmeler, Beijing Eylem Platformu'ndan, Kahire Çalışma Programı'ndan ve Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nden kaynaklanmakta ve insan hakları bakış açısının BM çalışmalarının tüm yönleriyle tam olarak bütünleştirilmesini temin etmektedir. Kadınlara BM'in en yüksek karar alma seviyelerinde söz hakkını garanti etmek için, böyle bir birim Genel Sekreter Müsteşarı statüsünde bir yönetici tarafından idare edilmelidir. Görevini etkin biçimde yürütebilmesi için, bu kurum hem yeterli ölçüde ulusal temsile, hem de yönetim kurulunun parçası olarak bağımsız kadın hakları uzmanlarına gereksinim duyacaktır.

15. Kadınlara ve kızlara karşı şiddet salgını ortadan kaldırma çabaları, bireyden uluslararası topluma kadar, toplumun her seviyesinden gelmeli ve onlar tarafından güçlendirilmelidir. Bununla birlikte, yasal ve kurumsal reformlarla sınırlı kalmamalıdır, çünkü bunlar sadece gözle görülür suça hitap ederler; adalet ve eşitliğin, otoriter gücün ve fiziksel kuvvetin tutku ve şiddetine egemen olacağı bir kültür yaratmak için ihtiyaç duyulan köklü değişimleri yaratamazlar. Gerçekten de, insan yaşamının içsel ve dışsal boyutları karşılıklıdır-biri olmadan diğeri düzeltilemez. Şimdi değişim geçirmeye gereksinim duyan ve sonuçta da kadınlara ve kızlara yükseltip, bu sayede de insanlığın tümünün ilerlemesine yardımcı olan değer yargıları ve davranış için en sağlam temeli sağlayan, işte bu içsel, etik ve ahlaki boyuttur.

Notlar

¹ Birleşmiş Milletler Genel Kurul 48/104 sayılı kararı, 20 Aralık 1993. Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi, Madde 2. BM Doküman A/RES/48/104.

² Birleşmiş Milletler Kadınların İlerlemesi Departmanı (2005). Uzman Grup Toplantı Raporu: Kadınlara karşı şiddetle mücadele etmede ve önlemede yararlı uygulamalar. 17-20 Mayıs 2005, Viyana, Avusturya. <http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw-gp-2005/docs/FINALREPORT.goodpractices.pdf>

³ Aynı yerde.

BIC (Bahai International Community) -Doküman Numarası: 06-0702